

**Constantinos GE.
ATHANASSOPOULOS**
Professor at Panteion University
of Social and Political Sciences,
Univ. of Athens, (Vis. Prof.),
Lawyer,
Ex Ch.L.U.L.
Bruxelles, Ex Int. I.I.A.P. Paris

**EUROPEAN
UNION
LAW**
Basic terms and
delimitations
Union's Philosophy
Arrangements regarding
European Union
Enlargement
and Integration
Relations between European
Union Law and National Law
European Union's policies

Vol. A'
New edition

Contribution:
Dr Vas. DELITHEOU
Dr Helen KAVVADIA

2008, Athens

**Κωνσταντίνος Γ.Ε.
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ**
Καθηγητής Παντείου Πανεπ.
Κοιν. και Πολ. Επιστημ.,
Πανεπ. Αθηνών (Επισκ.),
Δικηγόρος,
Ex Ch.L.U.L., Bruxelles,
Ex Int. I.I.A.P., Paris

**ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ**

Βασικές έννοιες και
οριοθετήσεις
Φιλοσοφία της Ένωσης
Ρυθμίσεις περί¹
Ευρωπαϊκής Ένωσης
Διεύρυνση και εμβάθυνση
Σχέσεις Δικαίου
Ευρωπαϊκής Ένωσης
και Εθνικού Δικαίου
Οι επί μέρους Πολιτικές

Τόμος Α'
Νέα έκδοση

Επιστημονική συμβολή:
Δρ Βασ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ
Dr Helen KAVVADIA

Αθήναι, 2008

**Κωνσταντίνος Γ.Ε.
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ**
Καθηγητής Παντείου
Πανεπ. Κοιν. και Πολ. Επιστημ.,
Πανεπιστημίου Αθηνών (Επισκ.),
Ex Ch.L.U.L. Bruxelles, Ex Int.
I.I.A.P., Paris

**ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ**

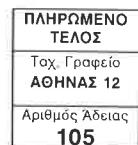
Τόμος Β'
**Η Συνθήκη
για την θέσπιση
του Συντάγματος
της Ευρώπης**
Πώμη, 29 Οκτωβρίου
2004

Αθήναι, 2004

Μικρός αριθμός αντιτύπων όλων των έργων του Καθηγητού Κωνστ. Γ.Ε. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ διατίθεται από το
Κεντρικό Βιβλιοπωλείο των Εκδόσεων ΠΑΠΑΖΗΣΗ, οδός Νικητάρα 2 και Μπενάκη, Αθήνα.

K.E.M.E.A.
Ίμβρου 6
112 57 ΑΘΗΝΑΙ

Κωδικός εντύπου
014297

μενα / Articles

ντ. Γ.Ε. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ντ. GE. ATHANASOPOULOS

C. ADAM

A. CLEMONS

V. DELITHEOU

D. DEVENYIL

F. GIROTTA

H. KABBADIA

I. KANNADIA

J. KALLIANOS

K. ONTANTINIDHS

L. ISOVA

M. MARABEGIAS

N. MARHS

O. MASOURAS

P. MERGOS

Q. MO

R. NOYSH

S. ENOPOULOS

T. APAZAKHARIA

U. PATSAVOS

V. Δ. SABBIDOU

W. OJTA

X. University of Luxembourg

Y. ΝΤΡΟ ΕΡ. ΠΕΡ. ΑΝΑΠΤ. Ιερ. Δ. ΠΙΝΤΟΣ

Z. Αν. Ιερ. ΠΙΝΤΟΥ

Αρχ. - Sp. C. ATHANASOPOULOS

Δ. Μαρ. K. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ε. ΗΝΙΑ ΜΑΡΙΑ ΑΦΑΝΑΣΟΠΥΛΗ

Γ. ΚΑΛΙΩΝ ο Θεσσαλός

Δ. KARAGIANNI

Ε. ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ

Ζ. Ν. ΨΑΛΛΙΔΑΣ

Θ. Μεταφραστικού:

Α. M. K. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ι. ΣΙΚΗΤ. Υπηρεσίες:

Β. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Γ. ΚΥΡΑΓΓΕΛΟΥ

Εικοστό τέταρτο έτος συνεχούς έκδοσης

Epitheorisi-athanasopoulos.webnode.gr

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έκδοσης

Καθηγητής Κωνστ. Γ.Ε. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

hephaestus.nup.ac.cy/Athanasopoulos Constantinos GE

<http://library.panteion.gr/pandemos> - Ελληνικά περιοδικά

E-mail: c.athanasopoulos@nup.ac.cy

Τηλ.:0030/6944.626140, 0030/210.8647120, Fax:0030/210.8658868

Τεύχος / N. 90 ΑΘΗΝΑΙ / ATHENES / ATHENS 2017

**ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

*
**REVUE DE
DECENTRALISATION
D' ADMINISTRATION
LOCALE ET DE
DEVELOPPEMENT
REGIONAL**

*
**REVIEW OF
DECENTRALIZATION
LOCAL
GOVERNMENT
AND REGIONAL
DEVELOPMENT**

Cultural Heritage and Sustainable Development

Economic Benefits, Social Opportunities
and Policy Challenges

Edited by
George Mergos & Nikolas Patsavos

ISBN 978-960-8475-24-3

This book is an output of InHeriT, an ERASMUS+ project in line with the policy priorities for education, training, and youth of *Europe 2020*. The project's objectives are to bring together transnational expertise that will: (a) increase public awareness for the sustainable development potential of cultural heritage; and (b) initiate social initiatives that would build entrepreneurial partnerships for investing on local and regional cultural heritage for sustainable development. It aspires to explore several of the dimensions of the strong economic potential for sustainable development that cultural heritage represents for society. Economic benefits, social opportunities, and policy challenges are dimensions of the public debate on cultural heritage along with other historical, artistic and aesthetic issues. In addressing these issues, it brings together contributions of experts from various fields and provides an opportunity to open up a dialogue on balancing preservation and change of cultural heritage assets. Hence, its aim is to raise awareness on the economic dimensions of cultural heritage, exploring its role in generating sustainable development at local and regional levels, focusing mainly on built, architectural heritage. The volume is by necessity eclectic and collects contributions from researchers and policy makers from a wide range of disciplines, from architects and city planners to economists, archaeologists, and policy experts, providing different perspectives on the issues. The various contributions illuminate this approach on the economic value of cultural heritage resources, review cases where cultural heritage has been successfully used to regenerate the economy and foster local and urban development, and illustrate the various economic benefits, social opportunities and challenges of cultural heritage for sustainable development.

George Mergos is Professor Emeritus, Division of Development and International Economics, Department of Economics, National & Kapodistrian University of Athens, Greece.

Nikolas Patsavos is Adjunct Lecturer, School of Architecture, Technical University of Crete, Chania, Greece.

CONTENTS

FOREWORD

Themelis P

PREFACE

Mergos G. and Patsavos N

CHAPTER 1

Introduction and overview

Mergos G. and Patsavos N.

PART I: ARTICLES

CHAPTER 2

Towards an integrated approach to funding cultural heritage for Europe: Contribution by the European Investment Bank to funding cultural heritage projects
Aymerich M.

CHAPTER 3

Euros are not the only fruit - reaping the full harvest of cultural heritage
Bell G.

CHAPTER 4

Cultural heritage and the economic development agenda Mergos G.

CHAPTER 5

Cultural Heritage: Investing in the future
Mendonci L.

CHAPTER 6

The cultural landscape and public space from a transnational perspective
Arnold D.

CHAPTER 7

Heritage as sector, factor, and vector: Conceptualizing the shifting relationship between heritage and spatial planning Stegmeijer, E., Janssen J., Luiten E. and Renes H.

CHAPTER 8

Present the past, for whom, for what? Comparative study of public policy for creating economic and social values from rescued archaeological heritage Inahata K.

CHAPTER 9

Cultural heritage and sustainable tourism: The challenges Coccossis H.

CHAPTER 10

Intangible cultural heritage, local knowledge and sustainable management of cultural assets and environmental recourses
Fotopoulou S-V.

CHAPTER 11

The Maniatakeion inception of the 'Historical memory and economic development' discourse Nanetti A.

CHAPTER 12

Cultural heritage and historical memory as a factor for the sustainable development of the modern city: A case study of the museum cluster 'Museumsinsel' in Berlin Bitsani E.

CHAPTER 13

Investment and financing of cultural heritage projects Mergos G.

CHAPTER 14

Crowdfunding and social banking for cultural heritage projects Katseli L. and Boufounou P.

CHAPTER 15

Cultural tourism and regional economic development Milanou K. and Tataridas G.

CHAPTER 16

Cultural heritage for local economic development: Discovering opportunities for cultural entrepreneurship Ikonomou C.

CHAPTER 17

The economic value of cultural heritage assets: Methods and approaches Prontzas P.

CHAPTER 18

Financing heritage projects: Critical parameters and sources of funding Karaiskou E.

PART II: CASE STUDIES AND INTERVENTIONS

CHAPTER 19

Cultural heritage in dialogue with cultural identity: Ancient and contemporary mosaics in Ravenna Marini M.G.

CHAPTER 20

Promoting cross-curricular competences in cultural heritage: The ST-ART-APP project PensoA.

CHAPTER 21

Cultural heritage as economic value and social opportunity: SPINNA circle Dick E. and Ganguli R.

CHAPTER 22

Cultural heritage and spatial planning in Cyprus: The Integrated Urban Development Plan of Pafos municipality Pissourios I. and Sioulas M.

CHAPTER 23

Historic memory and sustainable development: An insight perspective by the Maniatakeion Foundation for the town of Koroni Inglezou V.

CHAPTER 24

The road to ruin(s): How to utilise historical and cultural resources for the benefit of the community Best S.

CHAPTER 25

A successful example of development: Anavra Magnisias Rigos L, and Tsirigotis H.

CHAPTER 26

Sustainable growth through the reactivation and revival of Rural Network for the reuse of old school buildings Rigos I., and Tsirigotis H.

CHAPTER 27

Sustainability in cultural management: The case of Piraeus Bank Cultural Foundation (PIOP)

Ringas C.

CHAPTER 28

Promoting entrepreneurship in culture and creative industries in Europe: Creative Industries Entrepreneurs' Networks - The CINet project Porftrio.J.A., HassidJ., and Carrilho T.

CHAPTER 29

The growth of consciousness towards cultural built heritage in Albania: A descriptive historical approach Sherifi H.

CHAPTER 30

Using web technologies for digitalization of cultural heritage

Parthenios P, Mania K., and Patsavos N.

CHAPTER 31

The Center of Mediterranean Architecture in Chania: A lever for local cultural, social, and economic development Kotsaki A.

CHAPTER 32

The economics of preservation of an old industrial building Merges G. and Mouratidou T.

CHAPTER 33

People, buildings, machines: Reconstructing the past, looking to the future: The contribution of the Public Power Corporation in rescuing and promoting Greek industrial heritage

Mavroidi M.

CHAPTER 34

The role of cultural heritage in local development of Messinia, Greece

Aliferi E.0

CHAPTER 35

Cultural heritage as an engine of growth and local development in the municipality Pylou-Nestors, Greece Kafatitaris D.

SUMMARY IN GREEK / ΠΕΡΙΛΗΨΗ**INDEX OF NAMES**

INDEX

EDITORS AND CONTRIBUTORS**Editors**

George Mergos is Professor Emeritus, Division of Development and International Economics, Department of Economics, National Kapodistrian University of Athens, Greece.

Nikolas Patsavos is Adjunct Lecturer, School of Architecture, Technical University of Crete, Chania, Greece.

Contributors

Eleni Aliferi is Regional Vice Governor of Peloponnese, in charge of Messin- ia Region, Kalamata, Greece.

Dana Arnold is Professor of Art History, School of Art, Media and American Studies, University of East Anglia, UK.

Mario Aymerich is Director, Advisor to the Director General, Projects Directorate, EIB, Luxemburg.

Graham Bell is Director, North England Civic Trust, Newcastle upon Tyne, UK, President, Hungarian Renaissance Foundation, Member of Council, Europa Nostra.

Eugenia Bitsani is Professor of Cultural Policy and Cultural Management, Technological Educational Institute of Peloponnese, Kalamata, Greece.

Paraskevi Boufounou is Associate Professor, Technological Educational Institution of Ionian Islands and Adjunct Lecturer, Department of Economics, National Kapodistrian University of Athens, Athens, Greece.

Tiago Carrilho is Assistant Professor, Social Sciences and Management Department, Universidade Aberta, Portugal.

Harry Coccossis is Professor, Department of Urban Planning, University of Thessaly, Volos, Greece.

Emma Dick is Lecturer, Middlesex University Director of Projects Training at SPINNA Circle, UK.

Stavroula-Villy Fotopoulou is Director of Modern Cultural Assets and Intangible Cultural Heritage, Hellenic Ministry of Culture and Sports, Athens, Greece.

Rupa Ganguli is with Clothing Connect, SPINNA Circle, UK.

Joseph Hassid is Professor Emeritus, Department of Economics, University of Piraeus, Greece.

Vasiliki Ingiezou is Director, Maniatakeion Foundation, Athens, Greece.

Constantinos Ikonomou is Adjunct lecturer, Department of Economics, National Kapodistrian University of Athens, Athens, Greece.

Kohei Inahata is with the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, Japan and currently at the University College London, Institute of Archaeology, London, UK.

Joks Janssen is Professor, Wageningen University and Research Center, The Netherlands.

Dimirtios Kafantaris is Mayor, Municipality of Pylos - Nestoras, Pylos, Greece.

Elisavet Karaiskou is Economist, National Social Security Agency, Athens, Greece.

Louka Katseli is Professor, Department of Economics, National Kapodistrian University of Athens, Athens, Greece.

Amalia Kotsaki is Associate Professor, School of Architecture, Technical University of Crete and Director, Center of Mediterranean Architecture, Municipality of Chania, Greece.

Eric Luiten is Professor, Delft University of Technology, and member of the Board of Government Advisors (College voor Rijksadviseurs), The Hague, The Netherlands.

Maria Grazia Marini is Director, Ravenna Art Museum, Ravenna, Italy.

Maria Mavroidi is Historian - Industrial Archaeologist, in charge of Historical Archive of Public Power Corporation, Athens, Greece.

Lina Mendoni is Senior Researcher, Institute of Historical Studies, National Hellenic Research Foundation, Greece.

Kyriaki Milanou is Learning Consultant, Center of Sustainable Entrepreneurship Excelixi, Piraeus Bank Group, Kastri, Greece.

Tzoulia Mouratidou is a Research Associate, Department of Economics, National Kapodistrian University of Athens, Athens, Greece.

Andrea Nanetti is Associate Professor and Associate Chair (Research), School of Art, Design and Media, Nanyang Technological University Singapore.

Panos Parthenios is Associate Professor, School of Architecture, Technical University of Crete, Chania, Greece.

Antonio Penso is Director, Fondazione Flaminia, Ravenna, Italy.

Ioannis Pissourios is Lecturer, School of Architecture, Land and Environmental Studies, Neapolis University, Pafos, Cyprus.

Jose Antonio Porfirio is Assistant Professor and Pro-Rector for Projects, Research and Development, Social Sciences and Management Department, Universidade Aberta, Portugal.

Panagiotis Prontzas is Director, Grant Thornton, Athens, Greece.

Hans Renes is Professor, Utrecht University and VU University Amsterdam, The Netherlands.

Iakovos Rigos is Associate Professor, School of Architecture, Technical University of Crete, Chania, Greece.

Christodoulos Ringas is Head of Department, Research and Educational Programs, Piraeus Bank Group Cultural Foundation (PIOP), Athens, Greece.

Hevjola Sherifi is Executive Director, Albanian Cultural Heritage Center, Tirana, Albania.

Michalis Sioulas is Lecturer, School of Architecture, Land and Environmental Studies, Neapolis University, Pafos, Cyprus.

Eva Stegmeijer is Coordinator research programming, Cultural Heritage Agency of the Netherlands.

George Tataridas is Vocational Training Officer, Center of Sustainable Entrepreneurship Excelixi, Piraeus Bank Group, Kastri, Greece.

Helen Tsirigotis is an Architect, Athens, Greece.

CULTURAL HERITAGE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Του κ. Σόλ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Αρχιτέκτ., Ομότ. Καθηγ. ΕΜΠ,
Κοσμήτορος Σχολής Αρχιτεκτ. Μηχαν. και Γεωπεριβαλ. Επιστημών,
Πανεπιστ. ΝΕΑΠΟΛΙΣ, Πάφος

Το INNHERIT είναι το τριετές Ερευνητικό Πρόγραμμα χρηματοδοτούμενο από το ERASMUS + Πρόγραμμα στο πλαίσιο ΕΤ2020. Αναμένεται να ολοκληρωθεί τον προσεχή Μάιο.

Στο Πρόγραμμα συμμετέχουν, η Σχολή Αρχιτεκτονικής του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κρήτης, ο Τομέας Ανάπτυξης και Διεθνούς Οικονομίας του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, το Middlesex University Business School, Μανιατάκειον Ιδρυμα, Το Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου, το Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου στα Χανιά, και η Fondazione Flaminia, στην Ravenna.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος εκδόθηκε το πολυσέλιδο και πολυσυλλεκτικό βιβλίο σε επιμέλεια του Ομότιμου καθηγητή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γιώργου Μέργου και του Επισκέπτη Λέκτορα στην Σχολή Αρχιτεκτονικής του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κρήτης κ. Νίκου Πατσαβού.

Πρόκειται για ένα κυριολεκτικά βιβλίο αναφοράς αφού σε αυτό συνυπάρχουν άρθρα από εξειδικευμένους επιστήμονες, κάθε ένας από τους οποίους καλύπτει με το επιμέρους αντικείμενό του, συγκεκριμένες πλευρές την σχέση Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Βιώσιμης (ή Αειφόρου) Ανάπτυξης.

Το σημαντικό χαρακτηριστικό αυτής της έκδοσης είναι το γεγονός ότι οι συγγραφείς όλων ανεξαιρέτως των κειμένων, υιοθετούν μια αυστηρά επιστημονική μεθοδολογία τόσο όσον αφορά το περιεχόμενο και την δομή των κειμένων αυτών, όσο, και κυρίως, την συστηματική επιμέλεια και πληρότητά τους σε σχέση με την βιβλιογραφία και τις αναφορές σε πηγές.

Πρόκειται για ένα βιβλίο που στηρίζεται κατ'εξοχήν στον γραπτό λόγο, εκτός από ελάχιστες εικόνες, χάρτες και διαγράμματα, και αυτά ασπρόμαυρα, αποφεύγοντας έτσι τον πειρασμό της θεαματικής και εντυπωσιοθηρικής εικογράφησης, κάτι που είναι αρκετά τολμηρό σε μια εποχή κατακυριευμένη από εικόνες. Εννοείται ότι αυτή η επιλογή, απαιτεί από τον αναγνώστη αυτοσυγκέντρωση, προσπάθεια, και αρκετό κόπο για

να διαβάσει τα κείμενα, γεγονός καθόλου αρνητικό, αφού η ανάγνωση, αναγκαστικά σχεδόν, γίνεται βαθιά, ουσιαστική και απαιτητική, υπερβαίνοντας επιφανειακές εντυπώσεις.

Η θεματολογία του Ερευνητικού Προγράμματος και κατ'επέκταση των κειμένων, αφορά το εξαιρετικά επίκαιρο θέμα της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και του ενδεχόμενου ρόλου της ως φορέα της αειφόρου ανάπτυξης, στην σημερινή οικονομοκρατούμενη και κατακερματισμένη κοινωνική πραγματικότητα, σε παγκόσμια κλίμακα. Πρόκειται δηλαδή για μια -υποδόρια ίσως- προσπάθεια εξανθρωπισμού, μέσω της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, της σύγχρονης ανεξέλεγκτης αυτοκαταστροφικής τάσης για ανάπτυξη χωρίς όρια, χωρίς αρχές, χωρίς, παρόλες τις προειδοποίησεις και τα συμπτώματα, αναστολές ή συναίσθηση των επιπτώσεων σε όλες τις πλευρές της ζωής. Κοινωνικές, περιβαλλοντικές, οικονομικές, πολιτιστικές.

Η αγωνία όλων ανεξαιρέτως των συγγραφέων να αναθέσουν στην Πολιτιστική Κληρονομιά αυτό τον φοβερό ρόλο είναι έκδηλη και ταυτόχρονα συγκινητική, αν αναλογιστεί κανείς το πώς η, σήμερα αποκαλούμενη, Πολιτιστική Κληρονομιά, αντιμετωπίστηκε και συνεχίζει να αντιμετωπίζεται από την ανθρωπότητα ιστορικά και διαχρονικά. Κάθε πολιτισμός δηλαδή να καταστρέψει με όλα τα μέσα τον οποιοδήποτε προηγούμενο για να επιβάλει τα δικά του πρότυπα και αντιλήψεις. Τα δε μέσα είναι είτε ακραία και βίαια, όπως συμβαίνει με τους πολέμους, θρησκευτικούς και οικονομικούς, είτε βέβαια πιο διακριτικά αλλά εξίσου αποτελεσματικά, όπως συμβαίνει με την κατάχρηση της πολιτιστικής παγκοσμιοποίησης.

Ακριβώς το τελευταίο συνιστά ενδεχομένως και τον μεγαλύτερο κίνδυνο και την σοβαρότερη απειλή για την Πολιτιστική Κληρονομιά, και τον Πολιτισμό γενικότερα, δηλαδή η χειραγώγησή της από έναν πολιτισμό της ανάπτυξης, με κάθε κόστος.

Θερμά συγχαρητήρια στους συγγραφείς των κειμένων, και θερμότατα συγχαρητήρια στους επιμελητές μιας έκδοσης που αποτελεί ήδη συστατικό της σύγχρονης Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Μας έχουν προσφέρει ένα μοναδικό και πολύτιμο ντοκουμέντο της κοινωνικής και σύγχρονα πολιτιστικής πραγματικότητας της σημερινής εποχής. Δηλαδή μια καταγραφή του τρόπου που οι σημερινές κοινωνίες θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τόσο την ανάπτυξη, όσο και την Πολιτιστική Κληρονομιά.

Μας έχουν προσφέρει όμως και ένα πρότυπο, συνεπούς επιστημονικού και ασφαλώς ακαδημαϊκού λόγου.